

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Dr. Ferenczi Zoltán.

Rovatvezetők: DR. BARTÓK ISTVÁN, CZIRJÁK ALBERT, RIEGER JÁNOS.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny tartalmát illetők a szerkesztőhöz (polgári iskola); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagutca, 7. sz. a.) küldendők.

Lederer Ábrahám.

Május 29-én a Tudományos Akadémia Kisfaludy-termében ülték meg Lederer tisztelői működésének negyedszázas emlékünnepe.

Az ünnepély lélekiemelő és általános érdeket keltő volt. Szívével minden tanító ott volt s ünneplők és ünnepelt érezhetik, hogy a mit tettek, abban részt vesznek sokan, abban megnyugszik mindenki.

Lederer Ábrahám derék és lélekiemelő multat élt le eddig is. Ingadozás nélkül járt pályáján, s azt érezzük, hogy jóakarata s nemes buzgalma sokoldalú tanulmányokkal kísérve, emelve volt. Elmondom röviden Lederer Ábrahám életét, melyből világos lesz, hogy méltó volt ez ünnepélyre, méltó kortársai ama tiszteletre és rokonszenvére, melyek csak épen most emelték őt sokak felébe s méltó az emberek emlékeztetere is.

Lederer Ábrahám Csehországban, Libochowitzban született 1827. jan. 9-én. Először 1833-ban ment a helységi népiskolába s ott tanult 1837-ig. Atyja meghalt, mikor ő csak még 4 éves volt s anyja és legidősbbr bátyja nevelte, szoktatva pontosan kimért munkához. 1837-41-ig gymnasiumba, 1843-ig a prágai reáliskolába, majd 1846-ig újra gymnasiumba járt. 1852-ig tanítóképezdét végzett, tanára volt Herman Ferencz. Ugyanaz idő alatt egyetemre is járt, megtanult francziául s Volkman tanára derék jövőt jósolt számára.

Ifju korában gyakran nélkülözött. A szükség amaz iskoláján ment át, melyről helyesen jegyeztetett meg, hogy a tehetség legjobb nevelője, mert erői kifejtésére kényszeríti.

Azután Br. Haber leányai mellett volt házi tanító s Morva Ujvárosban lakott, hol technikai ismereteket szerzett, tanulta Pestalozzi munkáit, a történelmet, természettant és csillagászatot, kivált Jelenik művéből. 1853-ban Lundenburgba ment a nagyhirű Graetz igazgatóhoz, megismerkedett Diesterweg-gel, kit háromszor látogatott meg Berlinben.

Magyarországra 1855-ben jött s Komárom-megyében Tatán lett igazgató-tanító. Lederer életében e lé-

pés fordulatot jelez. Oly térére jutott, hol tevékenységének tárgya akadt. A kik róla irnak, melegen emlékeznek meg e tanítói működéséről, amaz átalakító munkásságról, melyet az iskola kebelében létrehozott s ama hatásról, melyet kedélye s lelke a város társasági életére tett s egy tanítványa vallomásából értesültem ama szeretetről, melyet tanítványai éreztek iránta. Bizonyára a legáldottabb tulajdona az lelkünknek, mely szeretetet tud kelteni s legdrágább kincs ez, melylyel fáradozásaink jutalmazhatók. És valóban én nem tudok semmit meghatóbbat ama szeretetnél, mely a gyermek szívében kél föl, mert talán csak ebben nincs önzés, nincs számítás.

Ez eredményes működés keltő fel figyelmét az országos iskolai tanácsosnak, ki kétszer járt Tatán s 1857-ben kinevezte a Budapesten alapított izr. mintafőtanoda igazgatójává s 1859-ben a megnyílt képezde igazgatójává.

Legkivált ez utóbbi állásán szántott mélyrehatóan tevékenysége. Hatásait működésének 500 tanítványa szívében hagyta meg oly tartósan, hogy im ez 500 ünnepet rendez s az ország érdeklődő figyelmét rá irányozza.

Mindaz, a mit róla olvastam és olvasok, tanuskodik nemességéről, jelleméről, melyben szigorúság és jóakarata; szívééről, melyben nyájasság és emberszeretet lakik s új hazája, a mi hazánk iránt ama szeretetet, mely többet tétet vele a kötelességeknél, vagy aztán a kötelesség mindazt jelenti, mi a nemes lelkekben csak tetre ösztönzi ezek birtokosát.

E működésén kívül valóban tevékenysége sokoldalú. 1873-ban szegény tanítójelöltek számára tápintézetet létesít; buzgó részt vesz 1866-ban az „Orsz. izr. tanítóegylet“ megalapításában, munkásságában és ama 15 000 frt vagyon összeszerzésében melyből szegény tanítók, ezek özvegyei, árvái segítettnek. 1870-ben részt vett a német tanítók bécsi nagy gyűlésén s annyi ezer előtt bátran kimondta: „Születésemre nézve cseh; művelődésemre nézve német; de érzelmeimre nézve talpig magyar vagyok.“

Azon kívül folyton ír majd minden lapba, természetesen pædagogiai dolgokról leginkább. Önálló művei: Heimatkunde für Ungarn. (1859.) Anleitung zur Behandlung der Lesestücke (1865). Erziehungslehre für Eltern und Lehramtszönglinge. (1865) A példaadás módszere. A szoktatás módszere. Németre fordította Eötvös és Pauler megbízásából a magyar népisk. tankönyveket. Most a magyarnyelv oktatásának módszerén dolgozik. E mellett részt vesz majd minden humanisticus mozgalomban tettel, tanácssal. Természetes folytatása ez életének, hiszen már 1838-ban gyermekszindarabban játszik a pesti árviz által károsultak javára. Utazott sokat, tanult és tanul folyton; ott van minden gyűlésen. tanácsol, tervez, végrehajt. Tagja számos közhasznú intézménynek, egyesületnek, s elnöke az Eötvös-alapnak.

Valóban derék mult, sok és kiváló emberi működések összege ez élet, melyből a legbuzgóbb és eredményesebb 25 év hazánkban és hazánk javára tölt el, magyar és magyarosító szellemben munkálva. Melegen óhajtjuk, hogy Lederer Ábrahámot e ki nem apadó munkásságban segítse még soká munkacereje s ama rokonszeny támogassa, melynek dobbanásait ez ünnepély alkalmából tapasztalhatta.

Ferenczi Zoltán.

Miért árt a tévedett szülői szeretet.

A szülők azt szokták mondani, hogy gyermekeiket boldoggá szeretnék tenni, s nincsen más ohajok, mint ezen boldogságot minél hamarabb elérhetővé tenni. A módokat ezen ohaj elérésére a hány szülő van, annyi módon értelmezi, s néha a legjobbat akarva, a boldogság helyett szeretett gyermekeiket boldogtalannokká teszik. Nemzetünk nem erősödhetik meg, nem tudja önmagából a polgári rendet előállítani, és a már meglevő polgári osztálynak cselekvési tere a tévedt szülői szeretet által alapjából kiforgattatik.

Vannak szülők, kik önerejük, lankadatlan szorgalmok és munkaszeretetök által, gondok s talán nélkülözések között is, szegényes körülményekből tekintélyes jólétre küzdötték fel magokat. Az ilyenek közül először talán az anya kezd arra törekedni, hogy leányát azon nélkülözésektől és aggasztó gondoktól megkímélje, melyek neki osztályrészül jutottak. Az ilyen családnál tehát kora reggel legelőször az anya kél fel az ágyból, felkölti a cselédet és ezzel együtt el is végzi a reggeli teendőket s növendék leányát csakis a már elkészített reggeli elköltésére ébreszti fel. Az egyszerű, sőt terhesebb munkákat is, melyeket a növendék leány végezhetne, az anya mind saját vállaira veszi, főz, süt, szobát seper, gondozza a fehérneműt; csakhogy leányának keze el ne durvuljon, mert az nem volna jó, és a finomabb himzésnél, valamint a zongora tanulásnál nem venné magát jól ki; de honnan is jutna idő az

említett munkára, hiszen a nemzeti nyelven kívül francziául beszélni ma már a leány gyermeknek okvetetlenül kell, és ennek tanulására idő kell. Az ilyen töves anyai szeretet miatt nem tanul meg a leány semmi olyant, a mire mint gazdasszonynak, mint feleségnek szüksége lenne, szüksége azért, hogy a maga idejében cselédjét is megtaníthatná azokra. És így talán később a leány ilyen módon fog gondolkozni: „Anyám engem boldoggá akart tenni, de nem helyes módon; helyzetemet nem jól fogta fel, nem engemet illető helyzetre nevelt, nem tanított arra, a mit egy házi asszonynak tudni szükséges.“ Ha azt tennék az anyák, hogy a boldogság útját olyan módon egyengetnék, hogy minden tettheiknél leányaik segítségét is igénybe vennék, akkor mellettök tanulhatnák meg azt, a mire mint házi asszonynak, mint anyának szükségük van, mely által férjököt boldogíthatják, s mely által cselédeik előtt tekintélyökkel fölényt gyakorolhatnának. Ilyen módon talán ha idő multával nem is lennének arra szorulva, hogy fáradságos kézimunkával törődjenek, de az ilyent is el tudják intézni, ellenőrizni, és így a munka értékét felfogván, meg tudják becsülni. Az ilyen nevelés megkíméli őket számos kellemetlenségtől, mely egy háziasszonyt tekintélyében csorbíthat, s anyagilag kiszámíthatlan módon megkárosít. Így ezután elmondhatják: „köszönöm anyámnak még sirjában is, hogy engemet munkára és szorgalomra szoktatott, ez legértékesebb hozományom, ezzel apasztottam férjem gondjait, és ezzel alapítom meg gyermekeim jövőjét.“

De térjünk a leányokról a fiukra. Az atya megtanulta hivatása irányát, ösmeri annak gondjait és terheit. Egyetlen vágya van fiát az ilyen gonddal terhes és aggodalmas élettől megkímélni; mindent el kell követnie, úgy véli, hogy ha nem is egyébtől, de a kézi munkától, melynél a test ereje játszodja a fő szerepet, meg kell gyermekét menteni.

Vegyük fel, hogy az atya a hadseregben szolgált; saját tapasztalata útján ismeri a katona-élet nehézségeit. Tehát ha már a mostani rendszer szerint minden ép, egészséges embernek katonává kell is egy bizonyos ideig lenni, de isten őrizze, hogy ennek terheit úgy viselje, miként azt atyja viselte.

Ha katonává kell lenni, legyen legalább egy évi önkénytes, és erre csak egy út vezet, beadja középiskolába. És így ez nagyon is jó volna, ha a fiúnak tehetsége és szorgalma az osztályok végzéséig semmit sem lankadna, és így ennek valódi bevégezése után igaz jogot szerezne az egyévi önkénytes szolgálatra. De sok, nagyon is sok esetben, s különösen a felsőbb osztályokban kívántató értelem s főképen a szorgalom lankadván, az ifju szellemi ereje nem felel meg a kívánalomnak, meg lehet egy párszor az osztályokat ismételnie kell, és így az idő telik, a test fejlődik, idő és pénz vesztegetés után végre ugykell a felsőbb iskolai ábrándos előítélettel szakítani, hogy a kívánt czél nem érhető el. Így te-

hát azon idő veszett el, melyben kézművességet, művészetet, kereskedést, gazdaságot, egy szóval olyan dolgot tanulhattak volna meg, melylyel mindennapi kenyerüket megkereshették volna. Abból, a mit a középiskolában a fentebbi módon tanult, semmit sem használhat a mindennapi kenyere keresésére, úgy veszett el a tárgyak tudása, mint az idő. De tegyük fel, hogy a feltett szándék eléretett, meg van szerezve a jog. Megkezdheti az egy évet szolgálni, ki is szolgálta. A középiskolák bármily jó eredményü bevégzése után még nincsen önállóság. Önfentartásról ezután nem lehet még szó; mert még ezután következik a felsőbb oktatás. Ezen felsőbb tanuláshoz a szorgalmon és értelmén kívül még anyagi tehetség is kell. Ki merné ezt tagadni, ösmerve a kor kívánalmait és körülményeit? Az ilyen felsőbb tanulás után legyen az ifju iparos tanonc? A ki ezt ma így tenné, olyan jellemet és előítéllettel daczó akaratot mutatna, milyenre mostan gondolni is ábránd volna. De nem is kell a lehetetlent kívánni. Az ifju a középiskola felsőbb osztályában már kedvvel tanulmányozza az egyetemi tanuló élet gyönyörű oldalát, óhajtván várja az elérendő időt, midőn már ő is joggal élvezheti a megillető multságokat, minők bálbizottság, májusi multság stb. melyek a tanuló életnek ha nem is gyöngyei, vagy valódi aranyai, de ezen kor talmi aranyai. Az egyévi önkényes katonai életben azon örömláz, melyet a fegyver és egyenruha első felvételénél érez, hamar eloszlik, mert a függetlenség után törekvő ifju lélek a katonaság kimért szabályait mind inkább inkább össze nem egyezőnek találja az emberiség rendeltetésével. Talán ez az első önálló érdemleges tapasztalata. Hanem egy év valóban nem oly sok idő, hamar lejár. Mit tegyen most? tanult, és megtanulta a pénzt is elkölteni; de semmit abból, hogy egyet len fillért is szerezzen. És most valóban mit tegyen?

Ösmerek én sok szülőt ki csak is olyan iskolát keres, hol az egy éves önkényesség jogát is élvezheti gyermeke. Még többet, kik azért rimázkodnak, hogy gyermekek irányában legyenek a tanárok azért elnézők, nehogy az egyévi kedvezménytől elűtessenek. Tévedett szülői szeretet s csak csalfa látszatos előny; mert valóban ilyen módon gyermekeik elrontását eszközlik. Hogy lehessen ilyen módon magyar polgári osztályról szó, micsoda osztály fiaiból teremjen az elő? A czimeres nemesek őseik arcjától borzadnak meg visióikban, hogy miként lehetett az utódot iparra aláznai? A valódi iparos nem érti rendeltetését és azt hiszi, hogy ő iparoságáért volt alárendelt egyén, ettől minden áron meg akarja gyermekét menteni. Valóban az atya akkor teszi jót a gyermekével, ha a törvény által kiszabott iskoláztatás bevégzése után olyan iskolába küldi, hol azt tanulja meg, a mi neki jövőendő életpályájának alapja lesz, mely által hivatását betöltheti, és ennek megtanulása után azonnal azon tanuló életre lép, hol jövő pályájának nem elméletét, hanem gyakorlatát fogja

elsajátítani. Az ókori Görögországban a gyermek csak azon esetben volt arra kötelezve, hogy elaggott atyját eltartsa, ha ez őt valamely mesterségre gyermekkorában taníttatta. Zschoke Henrik mindenik fiának, mi előtt egyetemre ment volna, valami mesterséget meg kellett tanulni. A három évi katonáskodástól való irtózat oktalan és az egyévi önkényes kedvezmény csak olyan egyéneknek előnyös, kik olyan ösmerezzel bírnak, hogy azután az életben önállóságra juthatnak, és nem olyanokra, kik ennek eléréséért elvesztegetik azon időt, mely alatt valami iparágat megtanulhatnának.

Hanem el lehet mondani, minden rosszban van jó is. A mi egynek árt, használ a másiknak. Sok derék iparosnak a gyermeke előítélletből nem kívánja apja iparát eltanulni, vagy talán egy más ipart sem, és így sok szegény olyan ifjunak, kinek talán egyelőre más út és mód nem is nyílhatna, alkalmat szolgáltat az iparra támaszkodni — és ennek eltanulása után helyet és módot ad a jóllét elérésére.

S habár az egyes ilyen esetek ritkák is, és így az előhaladás a polgárság megteremtésére lassan megyen is, nem kell elfelejteni, hogy nagy eredmények minden körülmények között ritkán érhetők el, hanem csak lépésről-lépésre lehet haladni, és itt megfordítva áll az, mit fentebb a tudomány mezején elérendőre nézve állíték, mert nem lehet azt tagadni, hogy kitartással és szorgalommal ma egy ifju embernek könnyebb az ipar terén boldogulni, mint az ezelőtti években. Minden állásnak megvan a maga tere, minden szakma ma már érdemes betöltésre egy egész embert kíván. A ki egy iparban jártasabb, az jobbat készít és többet termel, és ezek után keresete leszen. „Ha nem tudom, hogyan készítsem? vedd tekintetbe szándékomat, s ne ródd hibámul tudatlanságomat,“ ily módon kérhet az ember bocsánatot a menyjei atyától, a gyermek szülőitől; de nem az iparos vásárlóitól. Dolgozni szorgalmasan, dolgozni kénytelen mindenki, ki előhaladni akar, legyen az kézműves, művész, hivatalnok, tudós vagy bármi más. És a ki azt teszi, az ismert és keresett lesz; találni fog rá Franklin mondása: „űzted mesterségedet és úgy leszen üzleted, s mesterséged üzni fog tégedet.“ A hivatás választásánál mindenek felett a vagyoni állapot megfontolandó. A ki azzal ábrándozik, hogy gyermeke számára kényelmes pályát szeretne választani, annak azon tanácsot kellene adni, hogy igyekezzék neki olyan tőkét adni egyszerre, melynek kamatja minden fáradozás nélkül a kívánt nyugalmas életet biztosítja. Milyen lehet a hivatás nélküli ember sorsa? a kinek reggeli felkelésekor azon kell gondolkoznia, hogy miképpen töltsse el a napot a nélkül, hogy ne unatkozzék? És az esti lefekvésénél semmi olyanra vissza nem gondolhat, melylyel lelkiösmerezzét megnyugtatta azt mondhatná: ezt hasznosan cselekedtem. Menynyire más az a nyugalom, melyet a kötelesség hívbe-töltése ad az öntudatnak. Munkás emberre találunk

Göthe szavai: „Tages Arbeit — Abends Gäste; saure Wochen — frohe Feste.

Nagy Péter orosz czár különböző mesterségeket tanult. Egy mesternél egy pár csizmát készített és ezért a díját a mestertől felvette; büszkén mutogatta barátjainak, mint szerzett pénzét, munkája díját.

Nincsen gyermek, kit fáradságának első jutalma örömmel ne töltene el, mert az ilyen öröm az önálló tevékenység tudásának öröme. A mi talán másnak csekélységnek tűnik fel, az a munkásnak munkadíjúl egy kincs.

Ezen öröm még kettőzödik azoknál, kik keresményeiknek egy részét tapintatos előrelátásból takarékpénztárba fektetik és láthatják, hogy ottan a krajezárok-ból forintok lesznek. Ezen tőkeszaporodás mintegy útmutatás lesz annak a meggondolására, hogy ha idő multával a test ereje hanyatlanék is, a megtakarított tőke kamatai az egyensúlyt a rendes jövedelemnél nem engedik csökkenni. Nem igazság nélkül panaszkodnak napjainkban a tőke hatalma ellen; de a ki kitartó és szorgalmas és hozzá tartozóit is korán a munkához szoktatja és nem felejt el a kellő időben keresményéből egy bizonyos részt megtakarítani, könnyen tőkéhez jut, mert ehhez a fő út az alkivánságok fékezése, lemondás, önuralom.

Mert magától értetődik, hogy az ilyen, ki magát egy élvezet elszalasztása miatt búsitva érzi, vagy gyorsan és fáradság nélkül akar meggazdagodni, az ilyen, elégedett és nyugodt soha sem lehet.

Tapasztaljuk, hogy a nagy vagyon kezd sokszor szétmálni, és egy más idegen helyen újból össze halmozódik. Hallva és látvailyent az emberek, önkénytelenül azon példabeszédet mondják: „a mint jött, úgy el is úszott!” Nagyon gyakori eset az, hogy a munkához nem szoktatott és ettől irtózó gyermek a gondos és gyűjtő atyától örökölt vagyont eltékozolja; ellenben, ha a gyermek arra vezettetik, hogy ő minden nap látja, sőt némi segítséggel is van szülői munkájában, korán fogja igaznak találni azt, hogy szerezni bajos és a megszerzett megtartani csak munkával és lankadatlan igyekezettel lehet. Legnagyobb hibája nemzetünk polpári osztályának az, hogy gyermekeiket az atya nem akarja saját professiójára nevelni, sőt ennek csak hátrányait, de soha sem előnyeit sorolja fel gyermekeinek. Ez a legveszedelmesebb tévhit a szülőnek. Az ilyen meggondolatlan beszéd semmi egyéb, mint tévhit, tájékozatlan tudatlanság, itélet hiány, de egyszersmind alap arra, hogy a közép-iskolát és egyetemet végzett ifjú már húsz éves korában a család bölcse lesz, és végre hálából lenézi és szégyelli iparos szülőit, kiknek talán egész üzleti kapitálisát felemészte, míg felsőbb tanulmányait bevégezte, s melynek bevégezte után sem magának igényei szerinti fenntartását, annál kevésbé szülői iránti kötelmeit nem képes teljesíteni.

A magyar iparos nem igyekszik gyermekeivel a magyar ipart fejleszteni, hanem építi talapzatát a tu-

dákos proletarizmusnak. Bezzeg nem így van ez Európa civilizált országaiban, mert ott a czégnegy megvan az ősisége, mint nálunk a nemességnek. Nem képelek magamnak jobb gyakorlati iparos-iskolát a szülői háznál; ez a gyermeknek és a leendő jó iparosnak valódi üzleti atmoszféra, itt legkönnyebben ismerkedhetik meg a nyers terményekkel, ezeknek árával, az üzlethez tartozó műszerekkel, ezeknek kezelésével, a műfogásokkal stb.; mert a mit lát és hall, az már mielőtt tanoncz évét kezdené, mind a leendő üzlethez tartozik. Ilyen módon a szemléltetésre az alkalom korán meglévén, figyelmet és szorgalmat feltételezve, nagyon korán és könnyebben, mint mások, végezheti az üzleti tanoncz éveket.

A magyar nemzetnek a földműveléshez sokkal több hajlama van, mint bármelyik üzlethez. Sokszor a szülők tanácsot kérnek, hogy melyik iskolába adják gyermekeiket, hol az ilyen vonzalom után leghamarább célhoz jutnának. Szegény falusi embernek én nem tudnék ilyen esetben jobb tanácsot adni, minthogy adja először bármelyik népiskolába, hol annyit tanul, a menynyi minden üzlethez kezdetül elegendő ösmeretet nyújt, és a melynek elsajátítása után egy gazdasági könyvet felfogni tud, azután vagy maradjon atyja mellett, vagy adja egy tapasztalt gazda mellé, hol a gazdasági műveleteket nemcsak látnia kell, hanem az egyes munkákban részt is kell vennie; azután engedjék hosszú időre bármely gazdaságba, mint ispánt vagy számtartót szolgálni. És ha huszonötödik évén túl van s katonakötelezettségének eleget tett, akkor ő maga szabad gazdája lehet.

De a szülők hallották a régi tisztartók és inspektorok jóllétét, vagyonosodásuk könnyűnek tűnik fel előttük, egy ilyen helyet óhajtanak fioknak. Nem is gondolják, hogy az ilyen helyek milyen gondokkal és felelőségekkel járnak; bizonyos, hogy erre nem gondolnak, mert ha tudnák, száz ember közül egy sem kívánna ilyen helyet.

A városi ifju, ha gazdaságot akar tanulni és falura megyen, és látja a növényvetést, nem tudja megkülönböztetni, vajon az búza vagy rozs, a vetésnél árpát vagy zabot vetnek; minden a mit lát a falusi életben, előtte ösmeretlen, minden olyant, mire mint gazdának szüksége van, először még meglátni is kell, hogy tanulja, melyet már a falusi évek óta jól ösmer, és ha gazda akar lenni, nem kell tanulnia.

Sok szülő azt mondja: az én fiam építő-mester akar lenni. És ez jó és szép idea, csak meg kell fontolni a többi dolgot is, azaz mérsekelni kell a nagy kívánalmakat. De lássuk csak: az a kérdés: van-e a szülőknak anyyia, hogy az építő-mesterséghez szükséges ösmeretek elsajátítására fiokat képeztesse? A legjobb volna, ha a gyermek ezt önségélye által érhetné el. De ilyent könnyebb kívánni, mint megtehetni; mert minden esetre az első lépés erre, hogy valamelyik építő-mester vállalatánál dolgozzék.

De vajon ezen dolog után szerezhethet annyit, hogy a szakmájához szükséges ismereteket u. m. rajzot, iparműtant, vagy magát egy szakiskolát kitanulhat-e? De hány építő-mester örvend, ha egy simító vagy munkavezető állomást kaphat, s talán egész életben nem viheti önállóságra, mivel nemcsak tőke a megkezdésre, hanem alkalom sincsen képessége értékesítésére. És csak kevés olyan van, ki erély és kitartó szorgalom által minden akadályt legyőzve, önálló lehetett. Erre aztán azt mondják, hogy volt szerencséje. Mi a szerencse? A legtöbb esetben elhatározott, bátor megragadása a kínálkozó alkalomnak, és minden kedvező körülmények felhasználása, a melyhez azután örömmel az isten áldása is hozzá járulhat. Az építő-mesterségben is sok a categoria, a szülőnek arra kell gyermekét nevelni, hogy ha nem lehetne a legfelsőt elérni, egy alsóbb rendű is elég tisztességes és megfelelő állás lehet.

„Nincsen anyagi tehetségem, fiam nem követheti hajlamát, és nem lehet az, mire képessége és hajlama vonzza“; ezt mondja sok szülő. Garfield ezt mondá: „A szegénység áldás, mert kényszerít, hogy minden erőnket megfeszítve usszunk az élet árjában, hogy nehogy lemerülve elpusztuljunk, és ez gyakran kipótolja a zseniálitást.“ Ha az ifjunak tehetségén kívül munkakedve és igyekezete is van, akkor ezen előnyök is bizalmat érdemelnek. Az elhatározó, bátor akarat segít a bajon, s a ki önmagán akar segíteni, azt megsegíti az isten is. Voltak és lesznek s vannak jó emberek, kiknek segédleme az igyekezőket vezérli, mint bármelyik iskolánál ezt az ösztöndijasoknál tapasztaljuk.

A tudományos hivatások elérésére az utak pontosan elő vannak írva. És ezekben az arányokhoz képest nincsen nemzetünknek hiánya; én csak is az iparról beszélek, legyen az kézműves, kereskedő vagy mezei gazda. Ha a fontos elv a pálya választásban meg van állapítva, azután következik, hogy ezt milyen módon lehet az ifjuval elérteni, melyik mesterhez adhatom gyermekem tanoncznak? Itten már a tanácsnak fontosnak és egész életre behatónak kell lenni; az első, mi tekintetbe vendő: vajon az ajánlott mester mesterségét érti-e? vajon kellően üzi, ő maga műhelyében huzamos időt tölt-e, a munkát felügyeli, ő maga dolgozik-e? vagy pedig csak a vevőkre speculál és ezek tudatlanságával él-e vissza, vagy pedig mi a magyar iparosnál oly gyakori, szájkodik és politizál; az is kérdés, hogy a mester igazságos, becsületes, erkölcsös ember-e? mert a tanoncz nemcsak mestere műfogásait, hanem jellemét is eltanulja, az az jó és rossz oldalát is.

Bármely hivatást is válasszon valaki gyermeke számára, ezen hivatás betöltésére készíttesse jó előre a háznál gyermekét. A legtöbb iparostól azt az okot hallom: „az én fiamnak nincsen semmi ügyessége a kézműre.“ Hanem ebben a szülő a hibás; mert milyen könnyű lett volna azt a gyermeket otthon az ügyességre megszoktatni, ha nem lett volna a tévedt szülői sze-

retet; mert háznál a gyermekeket ilyen munkákra felhasználni mint: asztalterítés, az üzleti hely bezárása és kinyitása, ruhatisztítás, seprés, gomb felvarrás, enyvezés stb. mind megannyi előiskolája az ügyesség szerzésnek. Egyesség munkálkodással szerezhethető a gyakorlat teszi a mestert. Minden hivatásra előre neveli az ember fiát, ha szorgalomban kitartást, rendet, takarékos-ságot; becsületet szóban és tettben feltétlenül megkövetel tőle. Meg kell érteni, hogy minden hivatás munkát kíván, és csak a becsületes munka érdemel jutalmat. A kit gyermekkorában már munkára szorítottak, az a munkát eltanulta, érzi a munka szükségességét, és munka nélkül unatkoznék, és hivatásának munkássága nem lesz teher, hanem öröm. Ha ezen erényben magok a szülők is példányképül szolgáltak a gyermekeknek, gyermekeik munkás foglalkozása rá vezeti őket arra, hogy mihez volna legtöbb ügyességük és hajlamok, s így a szülőknek a pályaválasztás nem lesz nehéz.

Az alapja minden jónak, realisnak, igaznak és nagynak a jellem, erre nem lehet senkit tanítani, nincsen iskola, hol ilyent tanítanának, hanem erre nevelni kell. Bárki gyermekeinél az erélyt, elhatározást, az érdemes dolgok kívánására és cselekvésére a vágyat iskolai tanítással el nem érheti. A jellem határozottsága teszi a férfit képessé az élet kellemetlenségei, a rideg valóság minden körülményei között olyan utat követni, mely előre és felfelé vezet. A jellem többre képesít, mint a lángész és nem vezet olyan gyakran csalódásra és veszélybe mint emez. Erélyre lehet építeni a valódi reményt, mely az életnek ösztönt adhat. Csak is az olyan istenben való bizalom ér valamit, hol azt lehet remélni, hogy ha mi megtesszük a magunkét, az isten is fog minket segíteni. A gyermeket arra kell szoktatni, hogy mindég igazat tegyen, örömmel és ketyel nélkül, kicsiben a szülő a gyermek előtt az egész világot tárja fel; mert az életben gyermekét szellemi és testi munka várja, melyet ösmernie kell; a jó és igaz cselekedet előnyeit úgy kell ösmerni, mint a bűn útjait és annak kikerülhetlén következményeit.

Legeltévédtebb ott a szülői szeretet, és nemzetünk iparos osztályánál úgy el van terjedve mint az előkelőknel, hol a helyett, hogy otthon munkásságra, kitartásra, rendre, tisztaságra, pontosságra, takarékos-ságra nevelnék gyermekeiket s azoknak jellemét szilárdítanák, mindent az iskolától várnak.

Nem fog tehát tévedni a szülői szeretet: ha a pálya választásánál az ipart érdemlegesen méltatja, ha annak gyakorlásában erkölcsi kielégítésre törekszik, igyekezik szellemileg és testileg gyermekét valamely iparra előkészíttetni; ha a választásnál a hajlamot tekintetbe veszi, ha gyermekében a tehetséget nem csak ő mérlegeli, hanem azt szakértőkkel is megítélteti; ha az iparos-pálya választásánál az anyagi körülményeket is tekintetbe veszi. Ezek és a fentebbiek tekintetbe vé-

tele megteremti a nemzetnek azon osztályt, mely hiányzik s mint hajdan Róma polgáira büszke volt, úgy a magyar csak polgári osztály nevelésével állhat fenn Európa többi nemzetei között.

Dr. Bartók István.

A német népiskola négy századon át.

Nemzet, mely a népmívelődés nagy jelentőségét fel tudja fogni, bizonyára arra törekszik, hogy a népnek jobb jövőt készítsen elő és a kor szellemi vívmányait a nép alsóbb osztályainak is a legegyszerűbb alakban átadja. Ez a hivatása a népiskolának. Kétségen kívül Németország tett e tekintetben legtöbbet; első volt, mely a kis gyermekek mívelését, mint minden népmívelődés magvát, a leghatározottabban pártolta, fejlesztette.

Egy visszapillantás a német népiskola fejlődésére állításunkat igazolni fogja. A reformatio adta az első erős lökést a népiskola megalapítására. A leányiskolák felállítására és a vallás-oktatás felvétele a fennálló városi író- és számoló iskolák tantervébe voltak az első következményei e nagy mozgalomnak. S habár a reformátorok nem voltak képesek magát a népiskolát szervezni, (mert az iskola súlypontja rájuk nézve a tudós iskolákban volt), mégis hangsúlyozták azon feltételeket, a melyek alatt a népiskola sikerrel felléphetne: a népnyelvet, a bibliát, egyházi éneket. A reformatio első évtizedeiben minden protestáns tartományban általánossá vált hittanítást lehet a népiskola első nyilvánulásának tekinteni.

A népiskola tantárgyai lettek: hittan, olvasás és írás; a számtanban való gyakorlatok, csak ritkább esetekben fordultak elő. Alig nyert azonban a népiskola biztos talajt, már elpusztulással lön fenyegetve. A 30 éves háboru vései a népiskolát is érték és végpusztulással fenyegették.

A tanítók elhaltak, elromlottak, és ujakat, olvasás-, írásban gyakorlott erőket nehezen lehetett találni. Egy előnye azonban még is volt. A kis városok, falvakban elpusztult latin iskolák a német népiskolának új tért nyitottak. A 17-ik század már elhatározólag folyt be az egész népiskolára. Megemlítjük itten Ernő gothai hercege iskolai rendszerét, mely szerint a gyermekek, leányok, fiúk, úgy a városok, mint a falvakból, ötödik életévüktől iskolába kell hogy menjenek. Minden mulasztott óráért először 1 garassal, másodszer 2 garassal és harmadszor 3 garassal és így 6 garasig tekintet nélkül a személyre kellett büntetéspénzzel járulni. A tantárgyak a következőkben állapították meg: Olvasás, írás, ének, vallás, és néhány hasznos, részben természeti, részben világi és más dolgok ismerete. Tanítók csak azok lehetnek, kik mindezekben gyakorlottak, de jelesen kitűnnek a keresztyénségben és az igazi istenfélelemben.

Azonban mivel tanítóknak nagy volt a hiány és a szép eszme nem valósulhatott meg. Való alakot a népiskola csak a pietisták által nyert. Az oktatás a nevelésnek alá

van rendelve. Az oktatás és fegyelem célja, hogy a gyermek szívében isten országa terjesztessék. A vallás-tanítás mellett nemcsak a nélkülözhetlen ismereteket, írást, olvasást, számolást kell tanítani; a természetrajz, földrajz, történet elemeit sem kell elhanyagolni. A tanítók részére paedagogiai képezdékelt kellett felállítani és így a néptanítói kar és iskola az állam rendes felügyelete és vezetése alá került. A népiskola és tanítók érdekében a 18-ik században legtöbbet tettek a közép- és kis-államok. Bajorországban tanterv tanterveket követett. A politikai ég borúlni kezdett, kitörő zivatar előjelei mutatkoztak, a francia forradalom kitört. Szabadság, egyenlőség, testvériség hatalmas szózata járta be Európát. A véres csatamezőkön legyőzött Germania, az egettörő szellem által. A megaláztatás ezen napjaiban intő szavak emelkednek, kívánva, hogy a német szellem a nevelés által ifjodjék meg. Fichte Pestalozzira mutat, mint mentőre a nehéz bajban.

Königsbergben Luiza királyné Lienhard és Gertrudot olvassa. Ettől fogva hódít, győz Pestalozzi. Eszmét adott munkálni a nép erkölcsösödésén. A keresztyén szeretet szellemétől áthatva versenyeztek az államok egymással, hogy tanítóképezdékelt, nép- és szegényiskolákat állítsanak fel, egészen korunkig. E messze kiható, nagy-jelentőségű törekvések között azonban hiba is történt: a tanterv terjedtebb, nagyobb lett. Diesterweg volt az, ki 30 évvel ezelőtt óvintett a tananyagok tömegétől, a melyekkel az iskolát elhalmozták; az ő tanterve a népiskolára következő: Vallás, német, földrajz (hazai), történet, természetrajz, természettan, számtan, rajz, ének. A német elemi iskolák tanterve óriás természetű.

A történet-tanítás kiterjed a világtörténet egész körére; történeti képekben oktatnak, körökben biztos, chronologiai rend nélkül. A physika, botanika stb-ben egy fejezetet sem szabad elfelejteni. A libanoni czedrustól az utolsó növényig tudni kell mindent. De mivel a tananyag ily óriási halmazát egy pár iskolai óra alatt nem lehet feldolgozni, innen a házi dolgozatok roppant száma. „Minél kevesebbet tud felmutatni a tanító a köz-órán, annál többet vár a tanulók magánszorgalmától“ (Curtman.) Jól mondta Humboldt Sándor: „Korunk, úgy látszik, azon hitben él, hogy az ember agyveleje sokkal tágasabb, felfogó ereje nagyobb mint a korábbi embereké és azért majdnem hihetetlenül vár tőle.“

A gyermekeknek igen sokfélélt tanítunk, igen sok tananyagot tűzünk ki az egyes tantárgyakban. E bajon segíteni kell. Lehetőleg egyszerűsíteni kell a tantervet és akkor az órák száma is apadni fog. Nehány tantárgyat lehetne az olvasókönyvben tárgyalni. Összehasonlítás kedvéért közöljük itten a német-elemi iskola tantervét négy századon át.

16-ik század.

17-ik század.

1. Hittan.	1. Vallás.
2. Egyházi ének.	2. Olvasás.
3. Olvasás.	3. Írás.
4. Írás.	4. Számtan.

5. Ének.
6. Néhány hasznos dolog ismerete.
18 ik század.
3. Német }
Nyelvgyakorlatok.
Olvadás.
Helyesírás.
Mondat.

1. Vallás.
2. Olvasás.
3. Írás.
4. Számítan.
5. Ének.
6. Természettan, }
7. Földrajz, } E tantárgyak
8. Történet. } csak mellé
kesen táni-
tandók.
- 4 Számítan.
5 Mértan.
6. Természettan.
7. Természettanrajz.
8. Földrajz.
9. Történet.
10. Ének.
11. Írás.
12. Rajz.
13. Torna.
14. Női kézimunkák.
- 19 ik század.

1. Vallás.
2. Szemléltető oktatás.
A mostani angol és amerikai népiskola tanterve.

Parish-Schools Angliában. Common Schools Amerikában

1. Vallás.
2. Angol.
3. Földrajz, (különös tekintettel Angliára)
4. Angol történet.
5. Valami kevés a növénytan, physiologia és anatómiából.
6. Könyvvezetés.
7. Írás.
8. Számítan.
1. Angol }
Olvadás.
Nyelvtan.
2 Számítan.
3. Földrajz.
4. Az Unio története.
5. Szépirás.

Partenheimer az elemi iskola tantervére nézve következőleg nyilatkozik:

1. Az elemi iskolának igen sok a tananyaga és ezáltal akadályozza van a tanulók szellemi és testi fejlődése.

2. Az oktatást az elemi iskolában csak annyira kell kiterjeszteni, a mennyire a szemléltetéshez szükséges eszközök megvannak; a gyermeket nem szabad üres nevekkel és szókkal megterhelni.

3. Ezért *a*) a tantárgyakat apasztani kellene, *b*) a cizélokot észszerű minimumra szállítani, *c*) az oktatást az egyes tantárgyakban pedig összpontosítani.

4. Az utolsó tanévben semmit vagy nagyon kevés újat kell tanítani; az eddig tanítottakat ismételni, kiégszíteni.

5. A heti óraszámot kevesbiteni; az alsóbb osztályokban az óraszám 18 és a felsőbbekben csak 26—28 legyen.

6. Minden óra után 5 percznyi szünnet.

7. A házi dolgozatokat egészen mellőzni kell.

Czirják Albert.

IRODALOM.

Dalkönyvecske a népiskola alsó osztályai számára. Szerkesztette *Kapi Gyula*.

Útatisás a dalkönyvecskéhez. Írta *Kapi Gyula*.

E cím alatt jelent meg újabban két kis füzet. Egy füzet ára 20 kr.

A munka hivatása lenne a népiskola alsóbb osztályai-ban, különösen a tanító kezébe, oly segédeszközt adni, melylyel magyar népdalok hallás utáni betanítása alapján inductive vezetné be a tanulót a zene-elmélet és ének-tan elemeibe. Új módszer az énektanítás terén, melyet még eddig egy hasonczélú tankönyvben sem láttunk.

Magyar nyelven eddig a legterjedelmesebb és leginkább czélhoz vezető énektanítási segédeszköz a Bartalus munkája, természetesen a népiskolai tanítást tartván szem előtt. Ebben ép az ellenkező módszer van, ugyanis: igen jó és fokozatosan haladó gyakorlatokkal vezet oda a tanulót, hogy lassanként rövid és egyszerű dalocskákat önerején le tud hangjegyekről énekelni. Ép ez által buzdítólag hat a tanulásra is, míg a másik módszer szerint, ha már egy dalt énekelni tudunk, nincs érdekünkben aztán azt elemeznünk.

Eltéktelve ettől, soba zene- és énektanításnál a fül utáni tanítás, mint azt igen sok példa mutatta, czélhoz vezető nem volt, sőt a legtöbb esetben káros hatása elkerülhetetlen. Igazat adunk a „dalkönyvecske“ szerzőjének abban, hogy tisztán gyakorlatokkal elvesszük a tanuló kedvét, s hogy a gyakorlatok mellett hasznos dalokat is kell tanítani, de mi ezt úgy szeretnők, ha a dalok már gyakorlatul szolgálának, s e czélra e dalkönyvecske igen jó lenne, ha kezdetén egy pár igen egyszerű dal lesz bevezetésül.

Az elemeztetést nem tartjuk helyesnek. Ép úgy nem tartjuk helyesnek a vonalrendszer vonalonkénti bemutatását. Öt vonalat egymás felett bármely gyermek meg tud szám-lálni és különböztetni, s midőn azokat egyenként mutatjuk be, csak az időt vesztegetjük. A hangok egyenkénti s egymásutáni bemutatását Bartalus már igen szépen dolgozta ki gyakorlatokkal együtt, itt is csak úgy van, csak hogy sokkal rövidebben.

A bemutatáshoz szükséges gyakorlatok nem elég fokozatosak, a hangnem felül (p. o. gyakorlatok F-ből D-ből) hamisan van jelezve, vagy a jelzés érthetetlen.

Az egyes hangok távolsága egymástól az útatisásban lerajzolt létrában, s ebből a hanglétra levezetése nem elég-gé szemlélhető, sokkal helyesebb lett volna azt kihagyni, annál is inkább, mert arra népiskolai alsó osztályokban szükség nincs. Ugyanezt mondhatjuk a dur és mol scáláról is azon megjegyzés mellett, hogy szerző a mol scálát hibásan mutatja be. C. molban nincs *b*, hanem *h*, s ép e miatt a szerző C mol scálája, c. d. es. f. g. as. *b*. c. absurdum.

Egyáltalában megjegyezhetjük, hogy szerző kevésben igen sokat akar tanítani s ép ezért vagy nagyon keveset, vagy semmit sem tanít.

A dalkönyvecskeről teljes elismeréssel szólhatunk, igazán hézagpótló ifjúsági zenei-irataink közt, sok kedves kis dalt, egy néhányat csinosan kidolgozva kétszólamulag találunk benne. Ez egy jó tankönyv mellett megbecsülhetetlen értékű, de a mellékelt útatisás nem hozzá való, mert az sem tanítónak sem gyermeknek kezébe nem adható.

Az „Általános tanügyi közlöny“, mint juu. 1-sei számából egész váratlanul olvassuk, megszűnik. E lap 8 évig állt fenn s most, mint szerkesztője, Györgyössi Rudolf írja végszavában, nem pártolás hiánya miatt szűnik meg, hanem, így ír: „Azért szüntetjük be lapunkat, mert ki akarunk térni azok elől, kik a jó törekvést gyanusítani szeretik. Mi az ügyért, a tárgyért mindég készek voltunk harczolni; de midőn a bosszuallás nemtelen fegyverét érezzük nekünk szegezve, önézetünk nem engedi, hogy tovább is megmaradjunk e téren, hol sokak részéről a szenvedély harcra szól, hogy szárnyát szegje az önállóságnak, hogy lenyügözze azon szellemet, mely szabadon kívánkozik előre törni.“ Valóban mély megütődést keltő szavak, mikhez mi részvétünket csatoljuk, mert laptársunkat mindig őszintén láttuk buzgalkodni a jóért, a mi álláspon-tunkról tekintve a dolgot.

A jótékony-ság könyve. Album. Szerk. Boga Károly és Szentgyörgyi Lajos. Kiadta az állami elemi és felső isk. együttes tantestülete Bánffy-Hunyadon. 1882. A könyv tiszta jövedelme a bánffy-hunyadi áll. iskolák ifjusági szegény-alapját illeti.

Ebben röviden már el van mondva, hogy e könyvet a jótékony-ság hozta létre s az emberszeretet egy nyilatkozata. Az a jótékony-ság hozta létre, melyről Szathmáry György szépen mondja, hogy „erősen anyagias korunk egyik legszebb vonása“. Eötvös is e század legszebb vonásának azt tartotta, hogy emberszerető. E könyv nemes lelki írók munkáiból állott össze, melyek a célt nem tekintve is, értékessé teszik e 133 l. kis kötetet Dolgoztak bele összesen 24 különböző dolgozatot: Boga Károly, Szathmáry György, Jakab Ödön, Nogáll Janka, Szász Béla, Gyarmathy Zsigáné, Gabányi, Haray Victor, Endrődy Sándor, Teleki Sándor, Hegedűs István, Vadnay Károly, Györfly József, Ferenczi Zoltán, Szász Gerő, Szentgyörgyi Lajos, legifjabb gr. Teleki Sándor, Czuczka János, Bartók Lajos.

Közlünk például mi is egy kis verset belőle Endrődy Sándortól:

E m l é k l a p r a .

A kikelet, az álom, ifjuság
 Mulassanak veled minél tovább.
 És aztán? Nos még mit kívánjak?
 Igen: a kedves, bűvös álmak,
 A boldog ifjuság s a kikelet,
 Mulassanak mentől tovább veled . . .
 Vagy ezt már mondtam? Ah bocsanat!
 Gondatlanság és könnyen meglehet:
 Az ismétlés elrontja versemet,
 De, hogyha teljesül, mit rimbe foglal:
 Ez lesz a legjobb s legszebb vers bizonyval.

S Z E M L E .

A magyar kisededővás történeti áttekintése.

1828 nyarán nyílt meg Budán az első magyar kisededőv-intézet, gróf Brunszvik Teréz által alapítva és Kern Máté által vezetve.

1836. év márczius 5-ik napján alakult meg „A kisededőv-intézeteket Magyarországon terjesztő egyesület“, Szentkirályi Mórész és gróf Festetich Leo indítványára.

1837-ben alapított Tolnában az első óvóképző-intézet, gróf Festetich Leo nagylelkű áldozatkészsége által Varga István vezetése alatt.

1843-ban tétetett át az óvóképző-intézet Pestre a nemzet általános áldozatkészségéből épült, Valeró-utcai házába. 1844-től kezdve 1875-ig 465 óvó-nevelőt bocsátott ki.

Az 1848—49-iki évek után, a nyomott politikai helyzet miatt, egy ideig nehéz napjai voltak az egyesületnek, melyekben csak a választmány buzgalma és kitartása óvta meg azt a feloszlástól.

1873-ban a magyar kisededővás ügye eme selejtes helyzetének kiemelése alkalmán P. Szathmári Károly indítványára az „Országos kisededőv-egyesület“. Indítványozó díszes közönség előtt adta elő az egyesület programját; tervszere szerint hazánk népesebb városaiban kellene mindenekelőtt óvodákat létrehozni, melynek vezetői kötelezetenének: a falukról hozzájuk küldött józaváló nőket egy pár téli hónap alatt a kisedednevelés vezetésébe gyakorlatilag beoktatni; s ezek kezeibe adatnék ezután a falusi kisededek nevelése.

Az egyesület „Országos kisededőv-egyesület“ ezim alatt megkezdé működését s első gondja volt a Király-utczában képezdét nyitni meg. Ugyanezen évben nyílt meg az egyesület az „Országos cholera-árvamenházat“ is, melyben a vész áldozatai után több mint 60 árvát szedett föl az ország különböző vidékeiről. E ma is virágzó intézet több mint félszáz kidedet adott vissza az életnek s hazának.

Nagy gondot fordított különösen a kisededővők képezésének ügyére, és már ez évben megkésztíté ez intézet tervét két évi tanfolyamra.

Az egyesület azonban egy pillanatra sem tévesztette szemel elől azon nevezetes körülményt, hogy egyfelől egy bennlakással és minta-óvodával összekötendő alkalmas képezdét hozzon létre, másfelől pedig, hogy meghagyván egyfelől a helyi egyesületek autonóm működését, a fővárosi összes erőket egyesítse a nagy emberbaráti és nemzeti czél elérésére.

1874-ben sikerült a főváros hatóságától a felállítandó képezde helyiségeül három egymás melletti kis felket nyerni meg; az erők tömörítése czéljából pedig még ugyanez évben megindítá érintkezéseit a régi terjesztő egyesülettel, a két társulat egybeolvasztása végett; és pedig oly sikerrel, hogy az egyesülés még ugyanezen évben megtörtént „Országos kisededőv-egyesület“ ezim alatt.

1875-ben Budapest fővárosa hatósága által adományozott hármastelken kezdett épülni e díszes új kisededőv képzőintézet. Az 1876. évben egy már elkészült képezde teljesen felszereltetett, úgy, hogy már aug. 1-én mind képezdése, mind pedig árvaháza az új intézetben helyét elfoglalhatta, 20 bennlakó képezdei növendéknek, 30 bennlakó árvának s az-intézeti igazgatónak és minta-óvónak teljesen megfelelő szállást nyújt.

Az 1877. év január hava 21-én nyitattott meg ünnepelesen az ezen épületben elhelyezett óvóképző-intézet.

Az 1878-ik év különösen kettőről nevezetes: hogy az egyesület a terjesztés tekintetéből 2000 példányban

Melléklet a „Család és Iskola“ 12-ik számához.

„Utastást“ nyomatott az óvó-intézetek felállítására, egy-szersmind megkezdvén a keletkező óvodák segélyezését is; másodsor, hogy ez év szeptemberének 21-ik napján a bosnyák háboru által okozott nyomor enyhítésére az egyesület indítványára a „Központi segélyző nőegylet“ megalakult, melyből később az „Országos segélyző nőegyesület“ s végre a „Vörös-kereszt-egyesület“ emelkedett ki, mely ma már ö Felsege, Erzsébet királynénk védszárnyai alatt folytatja áldásos működését.

Az 1879-ik év az egyesületnek igen nagy anyagi előnyt nyújtott az állami sorsjáték $\frac{1}{4}$ -ének megnyerése által, melyet leginkább elnök Tiszá Kálmánné közbenjárásának köszönhet. Az ez évi hivatalos kimutatás már 211 kisdédó és nevelőtintézetet mutat ki 359 óvó és nevelővel.

1880-ban adta el az egyesület a Valeró-utcai háza 26,000 frtért. Az egyesület mind terjesztési, mind pedig segélyezési tekintetben nagy erélyt fejtett ki; a bennlakó növendékek számát 26 egyénre állandósította; kisdédnevelés- és módszertanra jutalmat tűzött ki s elrendelte a kisdédnevelő intézetekben alkalmazandó legjobb dalok, elbeszélések összegyűjtését és kinyomtatását. Az óvodák száma országszerte már ekkor körülbelül 300-ra emelkedett.

1881-ben az intézetnek 56 növendéke volt, egy igazgató és hét tanár vezetése alatt. A bennlakó növendékek száma 26. A mindennel ellátott árvák száma 30.

Ma, 1882. ápril 21-én van az egyesület képzőintézetében 26 bennlakó és 28 bejáró növendék; árvaházában 26 árva, Dömötör Géza intézeti igazgató és Kozma Dénes mintáóvó vezetése alatt.

Kisdédnevelés 6. sz. után.

A Lederer jubileum.

máj. 29-én tartott meg az akadémia Kisfaludy-termében. Részt vettek rajta a jubilált tanítványai, a főváros kiválóbb tanfériái, írók s nagyszámu közönség. Az ünnepélyt a Szózat élénklése után Schnierer Aladár nyitotta meg. Ezután küldöttség ment Lederer után, ki élénk éljenzés közt jelent meg. Herzog Emil a magyar néptanítók nevében üdvözölte, Steiner István, „A népnevelők lapja“ szerk. aranyotlat adott át; Klein Fülöp albumot, Seligmann Eleazár a magyarra fordított biblia disz példányát stb. nyujtották át. Üdvöző beszédek tartottak: Lakics Vendel, Tancs Mihály, Mayer Miksa, Tóth József, tanfelügyelő, Murányi Károly. Az ünnepély folyta alatt számos üdvöző távirat érkezett. Lederer meghatva köszönte meg az ünnepélyt, melyet inkább az eszmének mint személyének tulajdonit. Estve tisztelői a dobány-utcai izrimaház disztermében társas vacsorát rendeztek, melyen Lederert Zichy Antal köszöntötte fel.

A harmadik egyetemes tanító-gyűlés végrehajtó bizottságának nagy gyűlése.

Ez előre nagyon porozó gyűlés máj. 28-án tartott meg Pesten a megyeház disz termében. Megjelent 41 végrehajtó biz. tag és 32 vidéki egyl. képviselője s a napirendre véleményt küldött be 48 tanítótestület. Elnök: Lakics Vendel. A gyűlés első része a Molnár Aladár emlékének megünneplése volt, mely mintegy másfél órát tartott, emlékbeszédet Péterffy Sándor mondott s költeményt Komócsy József írt.

A gyűlés 2-ik része a napirend tárgyalásából állt. 1. Molnár Aladár emlékezetét jegyzőkönyvbe ígattá. 2. Elha-

tározza Molnár A. életét megírni s emlékére szeretetházat alapítani. 3. Hosszas vita s az egyletek véleményének figyelembe vétele után ama 4. nagy zajt csinált kérdés (szövetség, egyetemes tanító-gyűlés, a legközelebbi ily gyűlés tárgyai, helye, az Eötvös-alap átadása) mint helyes is, levétettek napirendről. 4. Az Eötvös-alap titkára felolvassa jelentését. E szerint az alapba a mult évben befolyt 2685 frt 08 kr. Ennek fele fordittatik segélyezésre. Az alaphoz Trefort miniszter ur 1200 frtot adott. Az Eötvös-alap átadása kérdésében egy bizottság küldetett ki, mely módosított alapszabályokat dolgozzon ki s nyujtson be a végrehajtó bizottsághoz a jövő évi pünkösdig, mely ez ügyet aztán előkészíti a jövő egyetemes tanító-gyűlésre. A délutáni gyűlésen a kisdédnevelés ügye, a néptanító k jogkörének kérdése tárgyalattak. Mindkét kérdés a tanító-egyletekhez küldetik ki tárgyalás végett. Tárgyalattott a Fröbel-féle névelői elvek alkalmazása s több indítvány. A gyűlés általában megnyugtató eredményű.

VEGYESEK.

— A szerkesztő üzenete. A nagy szünidő előtt ez lapunk utolsó száma. A következő számunk szeptember 1-én fog megjelenni. Addig hát elbúcsuzunk t. olvasóinktól, barátságos üdvözetünket küldve, a viszontlátásig.

— A „Nemzeti népiskola“ (Galgócz) a tanító a szinpadon cz. a. egy kétségen kívül érdekes czikket közöl Tollagi Jónástól. E czikk azon kérdéssel foglalkozik, hogy helyese-e a tanítók részvétele az u. n. műkedvelői szini előadásokban, mely dolog ma már vidéki kisebb városokban általánosan elterjedt dolog. Valóban helyese-e? E czikk avval felel, hogy némi megfontolásra hívja fel azokat, kik róla gondolkozni óhajtanak. Nem fog ártani!

— Miniszteri rendelet, 2323. A tanítók megállapított fizetését kisebbiteni nem szabad. Ujabban is megtörtént az az eset, hogy a községi iskolások tagjai a pályázó tanítókkal alkudozásba bocsátkoztak, hogy azt választják meg, ki a pályázatban kihirdetett tanítói fizetésből egy részt elenged. Ez eljárás az 1868. XXXVIII. t. cz. 144 §. illetve a rendszabályok 24 §-ával ellenkező, tilos, a Miniszter ur tehát a lesgigorubb felügyeletre hívja fel a tárgyban az egyházkerületi tanfelügyelőket.

— Halálozás. Szikay Béla, kassai polg. iskolai tanár, a „Felvidéki Tanügy“ szerkesztője május 18-án meghalt élte 28-ik évében. Az a közrészvét, melylyel halálát fogadta a hazai tanügyi lapok mind egyike, bizonyítéka, hogy derék tisztet töltött be a társadalomban s halála nagy veszteség.

— A „Békésmegyei Közlöny“ május 21-ik száma szerint Békés megyében 39 oly iskola van, melyben egy szót sem tanítanak magyarul. Derék!

— Felhívás előfizetésre. A sárospataki akadémiai ifjúság önképző társulata „Emlékkönyv“ cz. munkát ad ki. (IV köt.) Ez önképző társulat máj. 26-án 50 évét töltötte be fennállása óta. E társulat már adott ki ily emlékkönyveket 1834-, 1837-, 1863- és 1866-ban. E társulat egyike a legnevezetesebbeknek. Tagjai voltak egykor: Warga János, Szemere Bertalan, Erdélyi János, Szeremlei Gábor, Ormós László, Pap Endre, Tompa Mihály, Tóth Ede. Ez „Emlékkönyv“ 10 ivből fog állani, ára 1 frt. Az előfizetési pénz Steinfeld Béla főisk. nyomdászhoz küldendő jun. 25-ig Sárospatakra.

— **Bádenből.** A tartomány-gyűlés a tanítónokról is tárgyalt. Von Holst titkos tanácsos a többek közt nagyon dicséretileg nyilatkozott rólok. Különösen azt emelte ki, hogy türelmök nagyobb a férfi tanítóknál.

— **Fröbel Frigyes** özvegye, szül. Levin Luiza, most 67 éves és él Hamburgban. A Gartenlaube, mivel az özvegy szegény, felhívja a közönséget, hogy hozzá Lipcsébe, írva, rendelje meg Fröbel képét, 75 pfennigért (40 kr) s ennek tiszta jövedelmével Fröbel özvegyén segítené.

— **A Rill ünnepélyt rendező bizottság** f. é. május hó 25-én tartott ülésében tárgyalás alá vette a legutóbbi gyűlés óta beérkezett iratokat, tudomásul véve az albizottságnak eljárására és a beérkezett pénzüsszegekre vonatkozó jelentését is. Ennek értelmében a bizottság elhatározta, hogy a pünkösd hétfőjén tervbe vett alapkövetélenek ünnepélye elnapolatik és pedig a következő három fontos okból: 1. Midőn az albizottság a telek átíratására vonatkozó intézkedéseit már megtette volt, a f. v. hatóság részéről utólag arról értesült, hogy nevezett telek a rendezési vonalba esvén, itt több rendbeli kisebb kisajátítás fog eszközöltetni. Ez okból a közelebbi hetekben építkezés nem kezdhető. 2. Első jelentésünk kibocsátása óta időközben váratlanul több tanférfiu megünnepeltetése is czélba vétetvén, nem mutatkozott ajánlatosnak az amugy is elegendő számu ünnepet szaporítani. 3. Több tanítóegylet s egyes gyűjtők aziránt keresték meg a bizottságot, hogy a gyűjtést lehetőleg az aratás utánig hosszabítsa meg. Ezen körülményt a bizottság főindoknak tartván, kimondá, hogy az ajánlat értelmében további intézkedésig a gyűjtést folytatja. Kimondta ezek kapcsán a bizottság azt is, hogy a nyilvános nyugtázást a beérkezett ívek alapján mielőbb meg fogja kezdeni, melyre a t. gyűjtők még külön is fognak figyelmeztetni. A bizottság t. ívtartóit arra is kéri, hogy a jó ügyet felkárolni, a gyűjtést ép oly eredményesen mint eddig, továbbra is eszközölni szivesek legyenek. Gyűjtőívek kívánatra Trájtler Károly f. v. tanítónál és biz. pénztárnoknál (II. k. Kút u. 1.) kaphatók, a hova minden kialott gyűjtőív, pénzküldemény, ajánlat stb. intézendő. Budapest, 1882. június 1-én. A Rill-ünnepélyt rendező bizottság.

— **Meghívó.** Sárospatakon, az ev. ref. egyház temploma építésének, és a főiskolai énekkar százados, s a főiskolai akad. ifjusági önképzőkör alakulásának félszázados évfordulója alkalmából, 1882. év június hó 25-ik napján közös örömnepet rendeznek, a rendező bizottság: Dr. Lengyel Endre, Szinyei Gerzson, bizottsági társelnökök. Terhes Barna, ref. lelkész. Vattay László, az akad. ifj. önképzőkör alelnöke. Kérészy István, ref. egyh. főgondnok. Hallgató János az énekkar elnöke.

— **Tornászati pótanfolyam.** A vallás- és közokt. miniszter határozata f. é. 12,720 sz. a. A folyó évi nyári szünet alatt csak Budapesten fog népiskolai tanítók számára tornászati pótanfolyam tartatni, még pedig a Duna balpartján a nemzeti tornaegylet csarnokában. és a Duna jobb partján az I. ker. krisztinavárosrészi tornaegylet csarnokában külön-külön. Mind a két helyen felvehető lesz összesen 60 tanító, kik egyenkint 80 frtnyi segélyt kapnak a 6 heti tanfolyam alatt, ezen segélyből lévén az utazási költség is fedezendő. Felvétetnek a pótanfolyamra olyan tanítók, kik a tornászban még kevés jártassággal bírnak; idősb tanítók egyáltalán nem vétetnek föl.

— **Iskolai takarékpénztárak.** Közéledvén az iskolai év vége, felkérem az iskolai takarékpénztárak tisztelt vezetőit, hogy legkésőbb június 15-éig sziveskedjenek választ küldeni a következő kérdésekre: 1. Mi neve és jellegé azon iskolának, hol ily takarékpénztár felállított? Hány tanuló jár általában az illető osztályba, illetőleg oskolába? 3.

Ezek közül hányan tettek pénzt az iskolai takarékpénztárba? 4. Mennyi a takarékpénztári összes betétel? 4. Mi a kezelő neve és állása? 6. Mik a szerzett tapasztalatok? 7. Mikor lett az intézmény életbe léptetve? 8. Tudja e a kezelő, hogy hová lett a kivett összeg fordítva? 9. Hol kamatoztatják a tanítók a betéteket? A válasz bérmentve vagy bérmentetlen levél által az országos gazdasági egyesület iskolatakarékpénztári szakosztályához (Budapest, Köztelek) czimezendő. Gr. Károlyi Sándor, s. k. szakosztályi elnök.

— **Poroszországból.** A porosz vallás és közoktatási miniszteriumban változás történt. A közoktatási csoport megoszlott: az egyik magában foglalja az egyetemeket, tudományos intézeteket, közép és technikai intézeteket, művészeti és ipari oktatást; a másik az elemi oktatást, a süket-néma-oktatást, a vakok- és hülyék- s a torna-oktatást foglalja magában. Amannak vezetője M. Greiff, ennek M. von Croix.

— **Felhívás előfizetésre.** „Udvarhelymegye földrajza.“ Bevezetésül az elemi népiskola I. és II-ik osztályának földrajzi tananyagával, gyakorlatilag feldolgozva. Az udvarhelymegyei általános tanítótestület által 100 forinttal jutalmazott pályamű. Irta Veres Sándor, előbb áll. t. képezdei gyakorló-tanító. E mű f. évi augusztus elsejéig sajtó alól kikerülvén, az előfizetőknek bérmentve fog megküldetni. Előfizetési összeg — miután a könyv kemény táblakötésben és egy — Hátsek-féle 20 kros térképpel lesz kiállítva, 55 kr., melyet legtovább július elsőjéig Pfeiffer János tanítótestületi pénztárnok urhoz (Sz-Kereszturra) kérünk beküldeni. Gyűjtőknek 10 előfizetésre egy tisztelet példánnyal szolgálunk. Székely-Keresztur, 1882. május 18. A tanítótestület közp. választmánya nevében Kozma Ferencz, elnök.

— **Nyilvános nyugtáványok.** (Folytatás). A „Család és Iskola“ áraban fizettek:

1882. évre 3 frtjával.

86. Szász Károly állami tan. Hidalmás. 87. Állami tanító képezde Kolozsvárt. 88. Szekeres Elek tan. Maros-Vásárhely. 89. Állami iskola Veresegyház. 90. Kilyéni Endre polg. isk. ig. Brassó.

Az 1882-ik év első felére 1 frt 50 krjával.

91. Balázs József községi isk. tan. Kolozsvár. 92. Békési Lilla kisassz. tanító Kolozsvár. 93. Vadas Zsuzsanna kisassz. tanító Kolozsvár. 94. Salamon Klára k. a. tanító Kolozsvár. 95. Dézsi László ev. ref. tan. Kolozsvár. 96. Sárdi István áll. képezdei tanár Kolozsvár. 97. Burnász János felső leányisk. tanár Kolozsvár. 98. Vajna Sándor kir. tanfelügy. Szászváros. 99. Jannó Lajos tan. Brassó. 100. Vattai Róza, tanító B.-Hunyad.

Ez alkalommal felkérjük mindazon t. előfizetőinket, a kik az előfizetési díjat még nem küldötték be, sziveskedjenek azt mihamarább beküldeni.

Kolozsvárt, 1882. apr. 26-án.

A „Család és Iskola“
kiadó-hivatala.

Tartalom: Lederer Ábrahám. Ferenczi Zoltántól. — Miért árt a tévedett szülői szeretet. Dr. Bartók Istvántól. — A német népiskola négy századon át. Czirják Alberttől. — Irodalom. — Szemle. — Vegyes.